

ВІЙСЬКОВА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ. ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІД ЗАСТАРІЛИХ ДОГМ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПЕРЕВАГИ

Сучасна війна високої інтенсивності докорінно змінила уявлення про те, що таке бойова міць. Ми звикли вимірювати силу кількістю батальйонів, танків, артилерії чи ракет. Але сьогодні перемагає той, хто швидше вчиться. Інтелектуальна перевага та швидкість адаптації стали такими ж критичними чинниками успіху, як і технологічна перевага.

Саме тому військова освіта дорослих – це не просто тилова інфраструктура чи формальність для отримання чергового звання. Це безпосередня зброя. Сьогодні ми вже не можемо дозволити собі концепцію «навчання раз і на все життя». Ми переходимо до концепції – безперервного навчання впродовж усієї військової кар'єри. Стара, громізка академічна система виявилася надто неповороткою для динамічних реалій. Вона потребує негайної та безкомпромісної трансформації.

Що гальмує наш розвиток? Давайме відверто поглянемо на проблеми, які ми маємо розв'язати.

Перша проблема – це криза авторитету викладача. Уявіть ситуацію: за навчальну парту сідає 35-річний бойовий комбат, який успішно виводив бригаду з оточення і керував тисячами людей під вогнем. А перед ним стоїть теоретик, який бачив війну лише на топографічній мапі, і починає під диктовку читати тактику за підручниками десятирічної давнини. Це не навчання. Це руйнація мотивації слухача. Військовий професіонал – це специфічний дорослий слухач. Він навчається лише тоді, коли поважає експертність викладача і чітко розуміє, як ці знання врятують життя його бійців завтра.

Друга проблема – бюрократична.

Коли ворог змінює прошивку своїх дронів чи робочі частоти РЕБ, наші бійці в окопах адаптуються за 24 години. Якщо в цей же час військовий інститут чи академія витрачає три або шість місяців лише на паперове погодження та затвердження нової програми навчання — ми програємо війну на етапі підготовки. Освіта дорослих у НГУ має рухатися зі швидкістю звуку, а не зі швидкістю паперового листування між кабінетами.

Третя проблема — ігнорування психології дорослих та вплив бойового стресу.

Наші слухачі — це не 18-річні курсанти. Вони приходять на курси підвищення кваліфікації з величезним життєвим досвідом, але водночас — із хронічною втомою, вигоранням, а часто й з ознаками ПТСР. Класичні лекції «для галочки» тут не працюють. Якщо ми не змінимо підхід на користь андрагогіки — науки про навчання саме дорослих людей — ефективність підготовки дорівнюватиме нулю.

Четверта проблема — мовний бар'єр.

Коли Україна отримує надсучасне західне озброєння, інструкції до нього — це не художня література. Це тисячі сторінок складної технічної документації. Якщо офіцер витрачає дорогоцінний час на онлайн-перекладач замість того, щоб миттєво ухвалити рішення за стандартами НАТО, мовний бар'єр перетворюється на реальні бойові втрати.

Перспективи та якою має бути нова система?

По-перше, це повне впровадження системи L-курсів (Professional Military Education).

Структура L-курсів (Професійна військова освіта / PME)

Ми маємо остаточно відійти від застарілих радянських дипломів та довгих академічних термінів навчання. Ця система замінює старі радянські дипломи оперативно-тактичного чи оперативно-стратегічного рівнів на гнучкі сертифікаційні курси:

L-1 (тактичний рівень – командир взводу/роти) – управління малими підрозділами, базове планування бою. Процедури керівництва військами (TLP), індивідуальна та колективна підготовка.

L-2 (оперативно-тактичний рівень – командир батальйону/бригади) – управління штабом батальйону (бригади), взаємодія родів військ. Процес прийняття військових рішень (MDMP), штабні процедури НАТО.

L-3 (оперативний рівень – штаб корпусу / ОУВ) – планування спільних операцій, управління міжвидовими угрупованнями. Оперативне мистецтво, логістика театру воєнних дій.

L-4 (оперативно-стратегічний рівень – командування сил/Генштаб) – розробка військової стратегії, взаємодія з цивільним сектором (CIMIC). Національна безпека, стратегічне планування, оборонний менеджмент.

L-5 (стратегічний рівень — вище керівництво ЗСУ / Міноборони) – воєнно-політичне керівництво державою, коаліційна взаємодія. Геополітика, оборонна політика, керівництво в умовах глобальних криз.

Система має стати гнучкою: від тактичного рівня L-1 до стратегічного L-5. Пройшов конкретний модуль, отримав сертифікат, здобув необхідні лідерські навички – повернувся до виконання завдань.

По-друге, впровадження механізму – освіта за 72 години. Як це має працювати на практиці? Вранці підрозділ на лінії фронту знайшов новий ефективний спосіб протидії тактиці ворога. Складається короткий рапорт аналізу дій. Уже ввечері цей кейс оцифровується, а за 48–72 години інструктори у тилу центрах та вишах вже вчать за цією схемою нову групу слухачів. Бойовий досвід має ставати навчальним матеріалом миттєво.

По-третє, ставка на короткий термін навчання. Ми не можемо і не маємо права забирати командира з фронту на пів року для вивчення загальної теорії. Але ми зобов'язані дати йому інтенсивний 10-денний курс із кризового лідерства або тижневий модуль з інтеграції безпілотних і роботизованих систем. Освіта дорослих у військовий час — це як «піт-стоп» у Формулі-1: швидко оновили знання – і назад у бій.

По-четверте, цифровізація і технології віртуалізації та симуляції. «Для того, щоб навчити офіцера керувати вогнем артилерійської батареї, більше не потрібно спалювати тонни дефіцитних снарядів на полігоні під час перших занять. Сучасні VR-окуляри та тактичні симулятори дозволяють відпрацювати 100 різних сценаріїв бою у віртуальному просторі, де помилка коштує лише натискання кнопки "Рестарт", а не втрати реальної техніки».

Чому стара система освіти не працює під час динамічної війни високої інтенсивності. Шляхи адаптації андрагогічних підходів до вимог НАТО та реалій фронту.

«Специфіка військового як дорослого слухача та андрагогічний підхід»

Навчання військовослужбовців в умовах воєнного стану вимагає повної відмови від класичної педагогічної моделі (де викладач є єдиним джерелом знань) на користь андрагогіки – науки про навчання дорослих. Військовий як «дорослий слухач» має унікальний психологічний та професійний профіль, що базується на трьох чинниках:

1. Пріоритет практичної цінності: Доросла людина вдосконалює знання лише тоді, коли чітко розуміє, як це допоможе їй виконати бойове завдання або зберегти життя особового складу. Суха теорія чи застарілі бойові статuti викликають у слухачів внутрішній спротив та втрату мотивації.

2. Співвідношення досвіду: Особливістю сучасної військової освіти в Україні є те, що бойовий досвід слухача (наприклад, капітана чи майора, який пройшов запеклі бої) часто перевищує досвід тилового викладача. Навчання має будуватися як діалог рівних, де викладач виступає модератором (фасилітатором), а не директивним лектором.

3. Психоемоційний стан: Слухачі курсів підвищення кваліфікації часто перебувають у стані хронічного бойового стресу, втоми або мають ознаки ПТСР. Це знижує концентрацію уваги. Ефективними стають лише методи інтенсивного інтерактивного навчання: розбір реальних бойових ситуацій, комп'ютерне моделювання та симуляційні ігри.

Перспективи та шляхи вирішення (Що пропонується)

З метою подолання кризових явищ у системі військової освіти дорослих пропонується впровадити такі кроки:

Реформа викладацького складу: Запровадити обов'язковий курс із методики навчання дорослих (андрагогіки) для всіх викладачів ВВНЗ та інструкторів навчальних центрів. Викладач як «фасилітатор»: Військовий інструктор має стати модератором дискусії та обміну досвідом, а не диктатором біля дошки.

Легалізація бойового досвіду: Створити систему швидкого трансферу знань. Бойовий досвід підрозділів має інтегруватися в навчальні програми протягом 72 годин через цифрову систему без очікування паперового затвердження нових планів.

Перехід на мікронавчання: Замість тривалих багатомісячних академічних курсів розробити мережу коротких (від 1 до 3 тижнів) інтенсивних модульних курсів під конкретні технологічні потреби (управління новими типами БПЛА, засобами РЕБ, кібербезпека).

Гнучка цифровізація: Розширити мережу безпечного дистанційного навчання (військових LMS платформ), щоб військовослужбовці могли проходити теоретичну частину курсів (наприклад, вивчення ТТХ техніки чи стандартів НАТО) безпосередньо в районах відновлення боєздатності підрозділів.

Мовна інтеграція: Включити вивчення військової англійської мови (термінології НАТО) як наскрізний елемент до абсолютно всіх L-курсів, відмовившись від практики ізольованого вивчення мови лише на спецкурсах.

Сучасна військова освіта дорослих – це не склад, куди ми один раз завантажуюмо старі знання і зачиняємо двері. Це конвеєр, який має працювати без зупину 24/7. Наше завдання – перетворити систему військової підготовки з громіздкої залізобетонної структури на гнучкий, цифровий та адаптивний інтелектуальний організм. Реформа військової освіти – це не про зміну назв кафедр чи вивісок на інститутах. Це про зміну мислення. Ми маємо навчити

наших командирів думати швидше за ворога, управляти ефективніше за ворога і берегти життя бійця за допомогою інтелектуальної переваги.

Дякую за увагу! Слава Україні!